

מדות והליכות בראי הפרשה

מדות טיש

נושא השבוע: עונה

פרשת ויקרא

מבית שבת טיש

משבה

מאמר פתיחה

מדגש מהות המדה

גדולה וחשובה היא מדת העונה, ש"היא מדה טובה מכל המדות טובות" כמו שכתב הרמב"ן, והיא מביאה את האדם לידי יראת שמים שצאמר "עקב עונה יראת ה'", ועל מי שיש לו עונה ושפלות אמרו חז"ל, שהקב"ה מגדלו ומנחילו עולם הבא, שאין לה מדה טובה בעולם כעונה. מדת העונה כוללת בה מדות רבות, כפי שפירש הרמ"ק ב"תמר דבורה", וכל המדות נגזרות אחריה, והיא סלם לעלות לדרכי הקב"ה, שצאמר "ידרך עניים במשפט ולמד עניים דרכו", ומפנה יגיע להשיג יראת ה'.

ה"חובת הלכות" מוכיח את חשיבות העונה, מכך שבתנ"ך מצאנו כנזכר רבים למי שיש בו מדת ההתענה, בהם: ענו, נבזה בעיניו, צנוע, דכא, שפלות, רוח נשברה, נדפה, רך ללב, נכה רוח, לב נשבר, נפש שחיה. ולהפך, מצאנו כמה שמות למדת הגאון: גבה לב, עינים רמות, גאה, רם, יהיר, רוח גבוהה, גסות הרוח ועוד. המבקש להגיע אל מדת העונה, אינו צריך אלא להביט במעשי ה' ובריאתו ולראות את חכמתו וכוונתו שאין להם קץ וחקר, ואז הוא נרתע מיד לאחוריו, כלשון הרמב"ם, והוא מכיר בכך שהוא בריה קטנה, שפלה ואפלה, ומה לו להתגאות? וכאשר יביט האדם ויתבונן מאין בא ולאן הוא הולך ולפני מי הוא עתיד לתן דין וחשבון, יציל מיד מן הגאון ולבו יכנע לקב"ה, וכפי שפירש החיד"א ב"הוא אדם בטוח בחייו אפילו רגע, ואיש אשר אלה לו איה יתגאה, וכיצד יתכן שלא יהא שפל רוח"!

סקול העונה ושפלות הרוח, הוא משה רבנו, מבחר המין האנושי, שעליו מעידה התורה: "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה". בשעה שפנה אליו הקב"ה "ויקרא אל משה", שהוא לשון חבה שפלאכי השרת משתמשין בו, כפי שמפרש רש"י, נאמר ויקרא באל"ף קטנה, וכתב על זה בעל הטורים: "לא רצה לכתב אלא ויקרא, כדרך שצאמר בבלעם, כאלו לא נראה לו השם אלא במקרה. ואמר לו הקב"ה, לכתב גם באל"ף, וכתבה קטנה", דהינו שבשעה שכתב משה רבנו את התורה, לא רצה לכתב ויקרא מלא שמשמעותו שהקב"ה התגלה אליו בדרך כבוד ובקביעות, אלא כמו אצל בלעם בדרך מקרה ועראי, אך הקב"ה צוה לו לכתב באל"ף, ולכן כתבה באל"ף קטנה בדרך ענוה. ומספרים חז"ל, שבשעה שידד משה רבנו עם התורה מלפני הקב"ה, בא השטן ואמר לפניו: "רבנו של עולם, תורה היכן היא?" אמר לו: "נתתיה לארץ". הלא השטן אצל ארץ ואמר לה: "תורה היכן היא?" אמרה לו: "אלקים הבינו דרפה והוא ידע את מקומה". וכן לא מצא את התורה לא בים ולא בפתח, שצאמר: "תהום אמר לא ביה היא וים אמר אין עמדי וגו' אמרו באזנינו שמענו שמעה". חזר השטן אל הקב"ה ואמר: "רבנו של עולם! חפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה". אמר לו: "לה אצל בן עמרם". הלא אצל משה, אמר לו: "תורה שנתן לה הקב"ה, היכן היא?" אמר לו משה: "וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה"? אמר לו הקב"ה למשה: "משה! בדי אפתה"? אמר לפניו: "רבנו של עולם, חמדה גנוזה יש לה שאתה משתעשע בה בכל יום, אני אחזיק טובה לעצמי"? אמר לו הקב"ה למשה: "הואיל ומעטת עצמה, תקרא תורה על שמה, שצאמר 'זכרו תורת משה עבד'". וכן דרשו חז"ל במדרש תנחומא על הפסוק שבראש פרשתנו "ויקרא אל משה", זהו שאמר הכתוב במשלי: "גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמך כבוד", כל מי שבורח מן השררה, השררה רודפת אחריו. ולכן נאמר אצל משה "בא דבר אל פרעה מלך מצרים", "לה אל פרעה", ללמד שהיה משה בורח מן השררה.

ואולם כאשר מתעמקים בתולדות ימי חיו של משה רבנו ובהנהגתו את ישראל, נשתומם לרגע ויראו הדברים כהפך מדת הענוה. וכך תמה המשגיח רבי יחזקאל ליינשטיין, וברט כמה דקמאות. עוד בהיות משה במצרים, כבר הפך את המצרי וטמנו בחול. וברור הוא שעל מנת להרג אדם, דרושה מדה גדולה של בטחון עצמי וגבהות הלב, וכיצד היה משה רבנו השפל והענו מסגל לעשות כדרך הזה? ובהיותו במדן, עמד יחיד ללא חת ומורא מול הרועים והושיע את בנות יתרו. כאשר נשלח אל פרעה לדרש ממנו להוציא את עם ישראל, השתמשו ממנו כל הגננים בדרך מרוב פחד, ואלו הוא נכנס בגאון אל פרעה בלי שום חשש ומורא. במעשה העגל עמד יחיד מול ששים רבוא ודן את החוטאים למות, כשהוא טוחן את העגל עד דק. הכיצד לשפל רוח אמן כזה? ובכך, מסביר רבי יחזקאל, כל הקשיות והתמיהות נובעות מכך שאיננו יודעים מהי ענוה. בדמיונו הענו הוא אדם פחדן מוג לב ונכנע לכל, אדם בישן וחלש שאינו מסגל להרים ראש, ומאידך גיסא הוא רגיש להפגע מכל דבור והקטנה קלה. לאמתו של דבר, זוהי אינה ענוה, אלא חלשה נפשית הקומת גם אצל בעלי חיים. הענוה האמתית היא, כאשר האדם מכיר את בוראו באמת וירא ממנו, ואז איננו חושש ומפחד מבני אדם, כפי שמפרש האבן עזרא את הפסוק "יראי אלקים", שאינם יראים אלא מן האלקים. משה רבנו, הכיר את גדלות הבורא ולא היה כפוף לכחות טבעיים, לכן היה מסגל להרג את המצרי, לעמד לפני פרעה ללא מורא, אך מאידך הפיר בפחיתות עצמו והקב"ה היה צריך להפציר בו להסכים לגאל את ישראל, מפני ענותותו הגדולה. זוהי ענוה אמתית!

המר עכור על מה תתנא? ילוד אשה הנאה לה יאה? יום יום אורב עליה היצר, מרשתו אדם לא יצור. בין נא זאת בכל דרכיה, נכון ובטוח תהיה פלימי חיה. אנוש דע מאין באת, בור ממנו חצבת, ראשך יהיה כפוף תלך שחות, הלוכה וכל מעשיך יהיו בנות. מלכך ויוצרך באין לשפח, שלמה אהיה מעטיך על עזרי חברי, לפה לחפתה כל מפירי. מלתה בנות תהיה אמורה, התשובה עליה לכל מבין בתורה.

ראשי תיבות 'חיים בן שלמה'.

שיר שכתב רבי יוסף חיים זוננפלד בהיותו בן 16 שנה

נמשל

למה הדבר דומה

ומחשבות של עצב וקדרות החלו לנקר בך. "אולי שכח העשיר להזמין אותי? יתכן ואחד משונאי הצליח להכפיש את שמי בעיניו והוא מבקש לנקם בי כעת?" וכך רצו במוחך מחשבות רבות, שגמרו לך לדכדוך ושברון לב. סוף סוף עבר עליך השבוע הקשה, והנה הגיע משרתו של הגביר ומסר לך את ההזמנה, אליה פה צפית. אולם את הטעם המור בפיה, לא היה בכח ההזמנה לבטל, והשמחה הייתה מרובה והלאה. הגיע ליל החתונה, ומכיון שהלא איש חשוב אתה, ישבת וחשבת עם עצמך, שהרי לא נאה לך כפי מעמדה הרם, להמנות בין האורחים הראשונים בשמחה. ישבת אפוא בביתך כמי שישב על גחלים לוחשות, ומנית את הרגעים החולפים, כדי שכבר יהיה מספיק מאחר בכדי להופיע בהדרגה גאון עגז ובמלא כל הארץ כבודך באולם החתונה. ושוב עברו עליך רגעים ארפים של עצב ומרידות, תסכול ועצבים מתוחים. לאחר שעה ארוכה של המתנה, הופעת אחר כבוד בהיכל החתונה, אלא שהמקום היה מלא באדם, ועיניך קמו מראות כי כל שלחן הכבוד כבר היה תפוס כלו באישים נכבדים ורמי מעלה. בטווח הייתי, שעם הכנסה אל האולם, יעצרו כלם את נשימתם ויביטו אליה בהערצה ובכבוד, ולא היה ספק בלבך כי מייד ימצא בעבורך מקום של כבוד במרכז שלחן המזרח, אלא שלצערה הגדול כמעט לא הביט אף אחד עליך אלא במבט קצר ונחפז, ובקשי מצאת פסת ספסל שמשיהו הואיל בטובו לכנות בעבורך, ואתה ישבת עליו כפי שפפא שד, צפוף ושפוף, כאשר לך מלא טינה וכעס על כל העולם כולו. המעצבים שהגשו אל האורחים כבר נאכלו זה מכבר, ולך לא נותרו אלא אודים עשנים, פמה זנבות ושירים, וכשחזרת הביתה היית מלא מרידות עד להתפסק. מה יצא לך אפוא מכל החתונה? שברון לב, מפח נפש, דכדוך ומרה שחורה, רוח נכאים וחלשת הדעת, והכל בגלל גאון סרוחה וגבהות רוח.

"מה למדת אפוא מכה", שאל רבי זושא את האיש והשיב: "שהשפלות והענוה מביאה לאדם שמחה וגילה, ואלו הפוכו, כאשר האדם חש בלבו תחושה של גאון והתנשאות, והוא מהלך ברוח גבוהה ובעינים רמות, סופו שהוא נוחל כאב לב ומרידות רוח".

הנמשל

ספור נפלא זה, ספר בידי רבי אברהם שלום מסטרופקוב, נכדו של ה"דברי חיים" מצנז, ומפנו הגיע הספור אל ה"שפע חיים" מקלויזנבורג, ורגיל היה לומר שאין זה אלא משל לכל אדם, המסוגל לשבר את אזנו של כל אחד, כדי להכיר במעלתה של מדת הענוה ובשמחה שהיא מעניקה לבעליה.

בעיר אנפולי, התגורר איש אחד ששמש כפרנס הקהל, ותחת ידיו היו נתונים חלק מסדרי הקהלה. לא רחוק ממקום מגוריו, התגורר הרבי ר' זושא מאנפולי ששמעו הטוב אמנם טרם יצא למרחוק אך דרי העיר הכירו בו כי כמלאך ה' צבקות הוא וראשו בשמי שמים. עוקב היה הפרנס אחר רבי זושא וכרוה על עקביו, ותמיהה החלה להתפשט בלבו על מדת השמחה הגדולה שרויה תמיד אצל רבי זושא, וביותר השתאה אל מראה מדת הענוה הגדולה שבה הוא נוהג באופן טבעי ומשרש, עד שמדה זו הפכה להיות חטיבה אחת עמו. פעם, לא הצליח הפרנס לעצור את התפעלותו, והוא פנה אל רבי זושא כדי לשמע מפנו פשר דבר. האיר לו רבי זושא פנים, והחל בדבריו: בודאי זוכר אתה, כי לפני שבועות אחדים ערה פלוגי הנגיד הגדול שבוערנו, חתנה לבנו יקירו, והזמין את כל יושבי העיר להשתתף בשמחה ולטל חלק בסעדת המצוה. כשנודע לי על דבר השמחה העתידה להיות, לא העליתי כלל על דעתי, כי אותו עשיר מפלג, זמין ברעה עלובה ושפלה כמוני אל יום שמחתו, ומה רבה הייתה פליאתי לראות את משרתו של הגביר, מתדפק על דלת בתי ובדו הזמנה להשתתף בחתונה. הדבר היה בעבורי בגדר הפתעה געומה, והתמלאתי מכה שמחה גדולה, יחד עם כל בני ביתי. בהגיע ליל החתונה, ידעתי היטב שאם לא אהיה מן הראשונים, ודאי יקדימוני אורחים רבים וטובים מפני, ובודאי לא אמצא לעצמי מקום לשבת אפלו סמוך לפתח. הקדמתי אפוא את בואי, ומיד לאחר החפה פניתי והלכתי אל אולם הסעדה. מעטים כבר הקדימו כמוני ובאו, והמחתן העשיר קבל את פני בסבר פנים יפות וקבע לי מקום של כבוד באחד משלחנות הסעדה. בנוסף, העניק לי הנגיד מתת יד הגונה, בהכירו אותי כעני ואביון המטפל במשפחה גדולה. ישבת אפוא ליד השלחן הערוך בנחת ובשמחה, סעדתי סעדה הגונה מתוך רגע ושלונה, וישבתי לביתי שמח וטוב לב. שמחתי על עצם ההזמנה לה זכיתי בהסח הדעת, שמחתי על שהגעתי באזון הנכון וזכיתי להארת פניו של המחמת הנגיד, שבעתים נתתי שמחה בלבי על התשורה החשובה שהעניק לי, ואף נהניתי מהסעדה עצמה שהיתה ערוכה ביד המלך.

ועכשו נעבר אליה, ונתאר את מהלך המאורעות סביב ארוע החתונה של אותו נגיד. ובכן, אתה הרי איש חשוב מאד, אחד מפרנסי הקהל, ולכן לא היה ספק בלבך כי אתה תהיה בין המזמנים הראשונים אל החתונה. וכי יתכן שלא?! ולכן, כבר כשבוע ימים לפני החתונה, התפשטה התמיהה בלבך הכיצד עדין לא קבלת את ההזמנה המכבדת לחתונה הגדולה, ובני מעיך החלו להתהפך כמך בך מרב דאגה ומרידות. שנתך נדדה בלילות

מרגל

הלכות והליכות

• אסור לאדם ליהנות בשעה שמשבחים אותו ולא ישבח את עצמו במעלותיו, ואת כל המצוות צריך לעשות שלא על מנת להתגאות, כי אם הצניע לכת עם אלקיך. (הרוקח)

• מתיר לכתב שמות של נדיבים על חפצי קדש שהקדישו, שאחרים ילמדו מהם ולתן שכר לעושי מצוה. (הרשב"א)

• אסור לדון להתנהג בשררה וגסות על הצבור, אלא בענוה ויראה. וכל פרנס המטיל אימה יתרה על הצבור שלא לשם שמים, אינו רואה בן תלמיד חכם לעולם. (שולחן ערוך)

• אסור גאונה הוא גם על אדם שאינו שלם במעלותיו, וגם אסור להתגאות בפני בני ביתו. (עקב ענוה)

• עקר אסור הגאונה הוא בלב, ואפילו לא עשה שום מעשה בפעל, אלא התגאה בלבו. כל מחשבה היא קומה שלמה ובזוגמת למעלה ודוחקת רגלי השכינה. (לקוטי תורה)

• אין להחשיב את הענוה כאחת מן המצוות, אלא להרגיל את עצמו בה כטבע שהטבע בו, והיא צריכה להיות אצלו בתמידות כמו הלבוש היסודי של האדם שאינו מסירו לעולם, וכפי שאמרו חז"ל "ומלכשתו ענוה". (רוח חיים)

• אסור לעמוד על מקום גבוה בתפלה, שאין גבהות לפני המקום, שנאמר "ממעמקים קראתה ה'". (מסכת ברכות)

• אסור לקרא קריאת שמע כשהוא שוכב פרקדן על גבו, מפני שהוא דרך שררה וגאונה. (רש"י במסכת ברכות)

• המתהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות, כאלו דוחק את רגלי השכינה. (מסכת ברכות)

• על ידי למוד דברי חז"ל בשכר הענוה ובענין עון הגאונה, יבוא לידי מעשה ויתרחק ממדה מגנה זו. (ראשית חכמה)

• כשיירגיש בגבהות הלב, יאמר: "כי לא לעולם חסון ואם נזר לדור ודור", וכן "אם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע. כגללו לנצח יאבד ראיו יאמרו איז. כחלום יעוף ולא ימצאוהו ויזד פחזיון לילה". וכן: "ה', לא גבה לבי ולא רמו יעני ולא הלכתי בגדלות ובנפלאות מפני". וכן ישגן את הפיזט שאומרים בימים הנוראים: "אדם יסודו מעפר וסופו לעפר, בנפשו יביא לחמו משול פתס הנשבר, פחציר יבש וכצייץ נובל, כצל עובר וכענן כלה, וכרוח נושבת וכאבק פורח וכחלום יעוף". (רחמי האב)

• שויתי ה' לנגדי תמיד, הוא כלל גדול בענוה ובמעלות נמוכי הרוח אשר הולכים לפני ה', וכאשר יתבוננו במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראו מהם חכמתו שאין לה ערה ולא קץ מדה, הם נרתעים לאחוריהם ויראו ויפחדו וידעו שהם בראים קטנים שפלים ואפלים, עומדים בדעה קטנה מעטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד המלך "כיי אראה שמיך מעשי אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כוננתה. מה יאנוש כיי תזכרנו ובן אדם כיי תפקדנו". (עלפי הרמב"ם)

• אסור גאונה הוא מן התורה לחלק מן הפוסקים, שאפילו למלך אסור להתגאות מכל שכן אדם פשוט. (הרמב"ו)

• לדעת הפוסקים שהאסור הוא מן התורה, אזי המתגאה עובר על הרבה מצוות לא תעשה, בהן האזהרות: "השמך לך פן תשכח את ה' וגו' ורם בלבבך ושכחת את ה' אלקיך", "לבבתי רום לבבו מאחיו", "לא תשנא את אחיך בלבבך" שהמתגאה שונאו, "ולא תשא עליו חטא", "וערפכם לא תקשו עוד" שלא לשנא את התוכחה, וכל על הלאו של "אל תאמר בלבבך וגו' בצדקתי הביאני", ועל הלאו של "השמך בנגעה הצרעת" שבאה על גאונה כפי שאמרו חז"ל, ועל "ולא תחללו את שם קדשי", וכן "ולפני עור לא תתן מכשל" שגורם בגאותו שישנאו אותו ומכשיל אותם לשנא אותו, וכן "זכר אליתשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר", ועל הלאו של "רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים אשר דאו יעניך וגו'", ואזהרות נוספות במקרים מסוימים. (עקב ענוה)

• וכן עובר על הרבה מצוות עשה, בהן המצוה של "והלכת בדרכיו", שצריך האדם לילך במדותיו של הקב"ה שהוא ענו, וכן על מצוות "ואהבת לרעה כמוך", ועל "ואהבתם את הרג" וכן "בצדק תשפט עמי תה", ועוד מצוות רבות שנצטוונו בתורה. (שם)

• יש מדות שאסור לאדם להתנהג בהן בדרך האמצע, אלא להתרחק מן הקצה האחד לקצה השני, והוא גבה הלב, שאין דרך הטובה שיהיה האדם ענו בלבד, אלא צריך להיות שפלי רוח ותהיה רוחו נמוכה מאד, ולפיכך נאמר אצל משה "ענו מאד", ולא נאמר ענו בלבד, ולפיכך צוו החכמים "מאד מאד הוי שפל רוח". (הרמב"ם)

מֵהַלֵּל

מספרי חז"ל

הם". למחרת ראו אנשים רבים שבידיהם טלה לקרוב פסח, שספין השחיטה היה תחוב בתוך הצמר שלו, ואחרים שהביאו גדי לקרוב פסח, תחבו את הספין בין קרני הגדי. ראה הלל את הטלאים והגדים, ונזכר בהלכה ואמר: "כך מקבלני מפי שמעיה ואבטליון". על מעשה זה אמר רב יהודה אמר רב: "כל המתנהר, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממונו", ולמד זאת מהלל שהחל לקנטר בדברים את בני בתירה, ומפני זה שכח את ההלכה. ואף על פי שלא קנטרם לשם גאווה אלא לשם שמים, בא לידי שכחה. ועל מעשה זה כתב רבי חיים מוולוז'ין: "וכל אשר יראת ה' נוגעת בלבו, תסמר שערות ראשו ותדמע עיניו, בהעלותו על לבו מפי למדו חז"ל דבר זה. מהלל הזקן, אשר ידוע ומפורסם היה בהפלת ענותו ושפלותו הנוראה, ועם כל זאת, כפאשר נזדמן לידו פעם אחת קצת ענגן שהיה נראה בהשקפה כהתנשאות, לפי מדרגת גדל נמיכת רוחו, תכף נענש על זה שהתעלמה ממונו הלכה. מה נאמר ומה נדבר אנחנו, וכמה מתיב הדבר לפשפש ולמשמש עצמונו מוגאה בכל עת". (מסכת פסחים)

אל האמורא המפורסם רב, הגיע פעם אדם אחד וספר לו, כי פלוגי העשיר חיב לו סכום מסים של כמון, והוא משתמט ממונו ואינו רוצה לשלם לו את חובו. שלח רב את שמשו כדי לזמן לפניו את העשיר, אולם הלה התגאה בעשרו ואמר: "וכי אני אבוא לפני בית דין? האם הדבר יאה לכבודי ומעמד?" וכדי לתאר את עשרו הרב, אמר העשיר ברב גאווה: "הרי גם אם יביאו את כל הגמלים של ארץ ערב, לא יוכלו הללו לשאת את כל המפתחות הרבים של אוצרותי". כשהגיעו דבריו היהירים של אותו עשיר לרב, אמר: "מה יש לו לאיש זה להתגאות בדבר שאינו שלו? הרי העשיר כולל לא יארוך ימים אצלו, אלא תבוא עליו קללה וכל ממונו של גאותו זה יכלה ממונו". רק יצאו הדברים מפיו של רב, והפליכות גזרה להחרים את כל רכושו של העשיר, ואף יצאה עליו הגזרה להיות חבוש בבית האסורים. נשברה רוחו של האיש הגאה, והוא רץ אל רב כדי לבקש את סליחתו, והפציר בו להתפלל בעבורו שלפחות גופו ונפשו יהיו לו לשלל ויצלל מיד הפליכות. שמע רב לבקשתו והתפלל עליו, ואמנם הוא הצליח להנצל מענש המאסר ותהי לו נפשו לשלל. ויש אומרים, שתפלתו של רב הועילה גם שאף ממונו חזר אליו, אולם מאז היה לבו רך והוא התנהג בענוה ובשפלות. (ירושלמי מסכת נדרים)

ספר רבי חייא בר אבא, שפעם אחת הזדמן אל העיר לודקיא, ושם התארח בביתו של עשיר גדול. כשישב לפניו, הביאו לאותו אדם שלחן גדול שעליו היו ערוכים מטעמים שונים ומעדנים יקרים וערבים, עד שהיה נדמה שכל מאכלי העולם מאז בריאת העולם מונחים לפניו. לפניו ישב ילד קטן והכריז ואמר: "לה הארץ ומלואה תבל וישבי בה". הבין רבי חייא, כי מטרת ההכרזה של הילד היתה, כדי שלא תזווח עליו דעתו של בעל הבית, ולא יתגאה בעשרו, אלא יזכר שכל העשיר הרב שלו הוא מתנה מאת הבורא

יום אחד, יצא רבי עקיבא אל השוק כדי למכור מרגלית אחת שהיתה בידו. הגיע אליו אדם אחד שהיה נראה כעני מרוז, ובקש לרכוש ממונו את המרגלית היקרה. התפלא רבי עקיבא על האיש, שכן היה נראה כאדם בזוי ושפל ובגדי קרועים, אך הלה הפציר ברבי עקיבא שיבוא עמו לביתו, ושם ישלם לו את המחיר הפלא של המרגלית. חשב רבי עקיבא שהלה מתלוצץ ממונו, אולם לאחר הפצרות רבות הסכים להתלוות עמו עד ביתו. מה הפתע רבי עקיבא לראות, כי פאשר התקרב האיש אל הבית, יצאו עבדיו לקראתו והושיבוהו על פסא מכאן שהיה עשוי מזהב ורחצו את רגליו שהתלכלכו בדרך. מיד צוה האיש להביא ממונו רב ושלם לרבי עקיבא מחיר מלא על האבן היקרה שברשותו. תמה רבי עקיבא על העשר הגדול של האיש, והלה הזמין את רבי עקיבא ותלמידיו להסב עמו יחד. לאחר הסעודה, פנה רבי עקיבא ושאל את האיש: "אם עשיר כה גדול אתה, מדוע אם כן אתה משפיל את עצמך ויושב בין העניים ומלבושיך פשוטים כעני?" אמר לו האיש: "רבי, והרי הפתוב אומר 'אדם להבל דמה זמין כצל עובר' וממונו של האדם אינו עומד לעולם. לכן מתנהג אני כעני ויושב ביניהם, כדי שלא תגפה נפשי ולא אתגאה בעשרי הגדול, ואף שומר אני את מקומי עמו, שאם ארד חלילה מונכסי לא ישתנה מקומי". כששמע רבי עקיבא את דבריו וראה את ענותנותו הגדולה, שפחו וברכו, ודבריו הוטבו בעיניו. (מנורת המאור)

בזמן בית המקדש השני, עמדו בני בתירה בראש הנהגת העם, אולם פעם השתקחה מהם ההלכה אם שחיטת קרוב פסח דוחה שבת או לא. הגיע יום ארבעה עשר בניסן שחל בשבת, ולא ידעו בני בתירה מה לעשות, ולכן עמדו והכריזו: "האם יש מישהו שיודע אם הפסח דוחה את השבת?" אמרו כמה אנשים: "יש פאן חכם אחד והלל הבבלי שמו, ששמש את שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, והוא יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו. שלחו לקרא את הלל והוא אמר להם: 'וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת? והלא הרבה יותר ממואתים פסחים יש לנו בשנה שדוחים את השבת', וכונתו היתה על קרבנות התמיד והמוספים שמקריבים אותם בשבת. שאלו בני בתירה את הלל: 'וזאת מנין לך? והיכן נאמר דבר זה בתורה?' השיב להם הלל: 'הלא נאמר 'במועדו' בפסח, ונאמר 'במועדו' בקרוב תמיד. כשם שקרוב תמיד דוחה את השבת, כך גם הפסח דוחה את השבת'. מרב הענוה ובקשת האמת שהיתה בבני בתירה, נטלו את הלל והושיבוהו בראשם ומנחה לנשיא עליהם, והיה הלל דורש כל היום כלו בהלכות הפסח. התחיל הלל לקנטר אותם בדברים, ואמר להם: 'מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם? עצלות שהיתה בכם, שלא שמשתם את שני גדולי הדור, שמעיה ואבטליון'. מיד לאחר מכן שאלו את הלל: 'מי ששכח להביא את הספין מערב שבת לשחיטה, מה יעשה וכיצד ישחט בשבת את קרוב הפסח?' לא ידע הלל מה לענות, ואמר: 'הלכה זו שמעתי ושכחתי, אלא הנח להם לישראל. אם אינם נביאים, בני נביאים

מתפל

אמרות ופתיגמים

עין־הרע. עננה בגימטריה עין ואחת יותר, כי העננה היא עולה עלי־עין. (החיד"א)

- שאֵלו לחכם: מה היא הגאונה? והשיב: שטות שאין בעליה מכיר בה. אלו ידע הגאה ערך עצמו, לא היה לו במה להתגאות. (מבחר הפנינים)
- כל טובה ומעלה בעולם, מעוררת קנאה בין הבריות, חוץ מענוה. (תקון מדות הנפש)
- אין לה נצרך לבריות, כמו הגאותן. (רבי ישראל מסלנט)
- אי־אפשר להגיע לשום מעלה ומדרגה, אם מדת הענוה לא קדמה לה. (רבי שלמה מראדומסק)
- הפחזיק עצמו לחכם, יחזיקוהו הבריות לשוטה. (אורחות צדיקים)
- ענוה מזיפת שאינה אמיתית, קשה היא מן הגאונה עצמה. (תולדות יעקב יוסף)
- שני סוגי ענותנים יש. הראה את עצמו כאין, ואת כל העולם כפלו כאין, הריהו ענו שאינו גמור. והראה את כל העולם כיש ואת עצמו כאין, הריהו ענו גמור. (השר שלום מבעלזא)
- גם ממדת הגאונה נתן ללמד את חשיבותה של הענוה. שכן אין לה ענותנית כמו הגאונה, שהיא מצויה אפלו אצל שפיל שבשפלים... (רבי זאב וולף מז'טומיר)
- מכל דבר עלינו ללמד מדה טובה. ואפלו ממכוננית אפשר ללמד מדת ענוה, שכן הנכנס אליה, בעל־פחדו הוא מכופף את עצמו... (רבי אהרן מבעלזא)
- הראיה להתרומם על הזולת, אינו צריך לחפר בור לחברו, אלא להקים במה לעצמו ולעלות עליה. (רבי ישראל מסלנט)
- מדוע מברכים "להתעטף בציצית" ולא "להתעטף בטלית"? מפני שהציצית תלויות למטה ונגררות על־גבי הקרקע בענוה ובשפלות, ולכן הן העקר. (רבי יחזקאל מקומיר)
- מי שמחשיב את עצמו למאומה, לא יחסר לו כלום. פי כלום לא חסר כלום. (רבי חיים מצאנז)
- המתגאה הוא חסר דעה, שכן אלו היתה לו דעה, היה מבין שאין לו במה להתגאות. (רבי משה מקוברין)

- אמר רבי יוחנן: אין דברי תורה מתקיימים אלא בפי שמששים עצמם כמי שאינם, שנאמר "והחכמה מאין תמצא". (מסכת סוטה)
- כל מי שישלחו ענוה ושפלות, הקב"ה מגדלו ומגדילו חיי העולם הבא, שאין לה מדה טובה בעולם בענוה. (אורות דרבי עקיבא)
- צדיקים שבישראל, כל מה שמתגדלין ענוה מתוספת להן. (מדרש לכה־טוב)
- למה נברא האדם בערב שבת? מפני שאם תזוח דעתו עליה, יאמרו לו: אפלו יתוש כבר קדם לה במעשה בראשית. (מסכת סנהדרין)
- רבי מאיר אומר: הוי קמעט בעסק ועסק בתורה, והוי שפלות רוח בפני כל־אדם. (מסכת אבות)
- אין בכל המדות גדול מיראה וענוה, שנאמר "יראת ה' היא אוצרו". (במדבר רבה)
- מפני מה כהן גדול אינו משמש בבגדי זהב? מפני הגאונה. אמר ר' סמון, על־שום: "אל־תתהדר לפני־מלך". (ירושלמי מסכת יומא)
- מדת הענוה היא מדה טובה מכל המדות טובות, שנאמר "עקב ענוה יראת ה'". (אגרת הרמב"ן)
- אם חבר מספר לה דבר ואתה יודע, אל תפסיקנו לומר "דעתי", אלא שתק ושמע. ומה הנאה יש לה להתפאר בדבר שידעת כבר? וגם פעמים רבות יקרה אשר תשמע טעם ואיזה פרט אשר לא ידעת. (ספר סידורים)
- חברת הענוה נאה עד מאד, ורוח הבריות נוחה הימנו בהכרח, לא יבוא לידי כעס ולא לידי מריבה, אלא הכל בהשקט, הכל בקנוחה. אשרי מי שזוכה למדה זו. (מסילת ישרים)
- הענוה, שמח בחלקו שחלק לו ה', הן רב הן מעט, שנאמר "טוב מעט לצדיק". ובה ישקט לבו מטודות העולם הזה, ומתודף פך לבו פגוי לתורה, לחכמה ולעבודת ה'. (חובת הלבבות)
- כל המדות כולן צריכות פונה, חוץ ממדת ענוה. שכן ענוה שיש עמה פונה, אין שמה ענוה. (רבי מענדל מקוצק)
- מי שיש לו ענוה באמת, אפשר שאינו שולט בו

יתברך, ולא כחו ועצם ידו עשה לו את החיל הזה, אלא הקב"ה נתן לו את הכל ברב רחמיו. (בראשית רבה)

מעשה בחסיד אחד שהלך בדרכו, ובדרך פגש את אליהו הנביא וילכו שניהם יחדו. בדרך עברו ליד גבלה אחת שהדיפה ריח רקבון, והחסיד הניח את ידו על חטמו כדי שלא יריח את הריח הקשה, ואלו אליהו הנביא לא עשה מאומה, כאלו לא חש בריח העז שנדר מהגבלה. המשיכו בדרך, והנה יצא אדם לקראתם, ובהליכתו היה האיש נכר כי הוא בעל גאונה ושחצן. והנה עוד בסתר התקרב האיש הגאותן אליהם, הניח אליהו את ידו על חטמו, כדי שלא יריח את ריחו של אותו בעל־גאונה. התפלא החסיד ושאל: "מדוע פאשר חלפנו ליד הגבלה לא חששת מהרית, ואלו ליד אדם זה סתמת את אפך?" השיב לו אליהו: "אדם הגאה, הרי גאותו מבאישה יותר מהגבלה, פי הנוגע בגבלה טמא רק עד הערב, ואלו המתחבר עם אדם גאותן כזה, מקבל ממונו טמאות חמורות". (קב הישר)

בן־בתו של חוני המעגל, היה צדיק גדול וכנהו חנו הנחבא. ולמה נקרא בן? מפני שבכל פעם שהיו זקוקים תכמי הדור לגשמים, היו שולחים אליו שליחים כדי לבקש ממנו להתפלל על בני דורו שיאשעו, אולם מרב ענותנותו היה חנו מתחבא מפניהם, ומבקש לברח מפני הכבוד. היו החכמים שולחים אליו תינוקות של־בית רבן, והללו היו אווזים בשולי גלימתו וצועקים: "אבא, תן לנו גשמים". אמר חנו אל הקב"ה: "רבונו של עולם, עשה בשביל תינוקות הללו, שאינם מכירים בין אבא שבשמים שנותן מטור, לאבא שבארץ שאין בכחו לעשות זאת", ומיד שמע הקב"ה לתפלות מרב ענותנותו והוריד שפע של גשמים לבניו שבארץ. (מסכת תענית)

מספר

ספורי צדיקים

האיש השפל ביותר בעיר. האיר לו הרבי פנים והושיט לו את ידו לשלום, והוסיף לומר: "כל זמן שיהודי חושב שיש בעירו אדם שהוא יותר גרוע ממונו, אזי אין לו מקום אצלי בגלל גאנותו. אבל כעת, כשאתה בעצמך באת לידי הכרה זו שאתה הוא האיש הגרוע ביותר, הרי ראוי אתה לקבל דברי אלקים חיים וברוך בואך לשלום בצל קורתך". (פרי קדש היוליים)

בשעת הסתלקותו של הבעל-שם טוב הקדוש, בחג השבעות תק"כ, שקעוהו תלמידיו מתפלל ואומר: "אל תבואני רגל גאונה". וכן מספרים גם על האריז"ל, שבשעה שהסתלקה נשמתו ממונו, אמר: "שמוני מידי גאונה". (לענוים יתן חן)

הגיע פעם יהודי אחד אל רבי מנחם מנדל מויטפסק והתאונן בפניו: "סבור הייתי, שלאחר שאעלה לארץ הקודש, יהיה לי קל יותר לעבד את ה', אולם לשווא היתה תוחלתי. באתי לכאן, וקח אני בקשיים גדולים יותר ממה שהיה לי בגולה, ויצרי רק הולך וגדל". אמר לו הרבי: "טועה אתה. בחוץ לארץ היתה לך מידת הגאונה, ולכן לא הרגשת בפחיתות ערךך ובמדותיה השליליות. אולם כאן בארץ ישראל, שהיא מסגלת לזכך את האדם ולהביא אותו לידי ענוה, רק עתה התחלת להכיר את מצבך האמיתי ואת מידותיך הטעונות זכוה. והרי ידוע שהאדם שאינו בקו הבריאות חלילה, אך הוא כבר מכיר במצבו, זו לכשעצמה חצי תרופה, כי מעתה תדע כבר מה עליך לתקון". (משנת חכמים)

רבי יחזקאל שרגא משינובה, שמח פעם והודה לבוראו על שזמן לו אתרג כשר ומהדר לחג. התערב אחד ממקורביו בשיחה, ואמר שיש לו אתרג נאה יותר מהאתרג של הרבי. הביט בו הרבי ואמר: "חוששני שהאתרג שלך פסול". מהר האיש ורץ לביתו כדי להביא משם את האתרג המהדר שלו, והגישו לפני הרבי. הסיר הרבי את עטיפת הפשתן, והנה האתרג הדר שבהדר, משובב עין. החל הרבי להתבונן היטב באתרג, ולפתע מצא בו חור זעיר שחדר אל תוך הפרי, ובכך הפך האתרג להיות פסול. חורו פני האיש שרכש את האתרג בדמים מרבים, והרבי אמר לו: "אין פאן ריח הקדוש, אך ידעתי מיד שהאתרג שלך פסול, והדבר פשוט מאד. הרי הקדמונים פתבו, שהאתרג הוא פרי של ענוה, כי אתרג ראשי תבות אל תבואני רגל גאונה. ומשום כך, כשראיתי שאתה מתגאה באתרג שלך, הבנתי מיד שהאתרג פסול, כי אתרג כשר אינו מביא לידי גאונה". (רבנו הקדוש משינאווא)

רבי חיים פלאגי פהו בפרנה הרמה ביותר באיזמיר והתעטר בתאר רב הכולל, ואף קבל סמכות מטעם השלטון התרפי לשפט ולהוציא לפעל את פסקיו. ככל שסמכותו גדלה, כך הלכה ההערצה אליו וגברה, אולם הוא נותר ענוותן ויפשל ברוה, ובשעה שהיו חולקים לו פבד בפרהסיה, היה נוהג לומר מיד "לך ה' הגדלה והגברה והתפארת". (אורות מזרח)

כשבקר רבי דוד מללוב בפעם הראשונה אצל הרבי ר' אלימלך מליז'נסק, הגיע לשם אחרי דרך ארצה שהלך ברגליו מחסר מעות, וכשהגיע אל הרבי ונשאל מאיזו עיר הוא, השיב: "בא אני מהעיר ללוב". שאלו רבי אלימלך: "מי הוא האיש הגרוע והפחות ביותר בללוב"? ורבי דוד נקב בשמו של מוכסן אחד בעיר שהיה מפורסם כרע לשמים ורע לבריות. לשמע תשובתו, הסב הרבי את פניו ממונו ולא נתן לו שלום. נשבר לבו של רבי דוד, וכל אותה הלילה התנהפו על משכבו ולא הצליח לישון. הוא נסה לפשפש במעשיו ולהבין מדוע הסב הרבי ממונו את פניו ואיזה פגם מצא בו, ורק אחרי שהתעמק בשאלתו של הרבי, הבין כי שגה בתשובתו שאמר, והתעמק במחשבתו להבין כי הוא עצמו הוא האיש הפחות ביותר מכל אנשי עירו. למחרת כשחזר ובא שוב לפני רבי אלימלך, בקש את סליחתו של הרבי על תשובתו ותלה בעצמו את

בשעוריו של רבי יעקב מוצפי מגדולי חכמי בגדד, היו המשתתפים מקשים קשיות של ממש, שכן בשעוריו השתתפו גאונים מכלגים ותלמידי חכמים מבקרים, והרב היה עונה להם מתוך ענוה, תשובה קולעת כלאחר יד, כשהוא מוסיף ואומר להם: "וכי לא כך נאמר במקום פלוני? והאם לא נעלם מעיניך מה שנאמר בספר אלמוני?" וכן היה מתרץ את הדברים בגאונות מפליאה בכל חלקי התורה, מבלי להראות שום ספון של גאונה על שליטתו הנדירה בכל מקמני התורה. רגיל היה לפרש את הפסוק: "תועבת ה' כל גבה לב", ולהסביר ש'כל', דהיינו אפלו שמץ של גאונה, אסור שתתגבב אל לבו של האדם. ארע פעם בבית הכנסת שלו, שבהגיע זמן תפלת מנחה והחזן הקבוע טרם הופיע, הורה אחד המופללים לחברו לעלות אל התבה, אלא שרבי יעקב לא הבחין בכך ושלח אדם אחר לשמש פשליח צבור. קם אותו אדם והתריס לפני הרב: "והרי כבר שלחתי מישהו להתפלל לפני הצבור, ומדוע שולח אתה מישהו אחר?" שתק רבי יעקב ולא הגיב מאומה, אולם לאחר התפלה קרא אחד המופללים והקריז על מחאה נגד אותו אדם שבה את הרב, ודרש ממונו לבקש את סליחתו. מיד נחלץ רבי יעקב לעזרתו של הלה שמבוכתו נכרה על פניו, והרגיע את הרוחות בכך שהלה לא התפנן לדבריו ואין על מה לבקש את סליחתו. בכך הצליח להשתיק את ריח הסערה שעמדה להתחולל בבית הכנסת, עקב ענוה יראת ה'. (ארי עלה מבבל)

רבי מרדכי צוקרמן, משרידי תלמידיו של ה"חפץ חיים", ישב פעם בשלחן הפבד בשמחה כלשהי. נגש אליו אחד האורחים, שהיה אז עלם צעיר, והושיט אליו את ידו כדי לברכו, אלא שבטעות נתקלה ידו בכוס שתיה שהיתה על השלחן, והיא נשפכה על בגדיו ומיעלו של רבי מרדכי. הנער הצעיר לא ידע את נפשו מרב בושה, ובעודו עומד תוהה ונבוב מבלי לדעת מה לעשות, החל רבי מרדכי לצחק פאלו נהנה מפל הענין. ככל שנסה הנער לבקש את מוחלתו, המשיך רבי מרדכי לתוך אליו, וכשיצא מהאולם והעלם שוב נגש אליו לבקש את סליחתו, חיד אליו ועשה בידו תנועת בטול. ספר האיש: "עד היום לא מש מארזוני מקרה זה, איך היה בכוח להעניק לי הרגשה כה נפלאה, ומרב ענוה הוא כלל לא הרגיש שהתבזה, והצליח לטעות בי את ההרגשה שבאמת לא עשיתי מאומה". (יחיד ודורו)

רבי זלמן בהר"ו, היה מגדולי גאוני ירושלים, אולם ענוותנותו היתה להפליא. וכן פתב עליו תלמידו: "מי שלא הכיר את רבי זלמן, לא היה משער כי העסקו הגדול הזה, המערב בין הבריות, ואפילו עם הערבים בשוק, הוא אחד הרבנים הגדולים בזמנו, חרף וקבי עצום אשר לא פסק פומה מגרסא, בתוך הספר, או בעליפה או במחשבה, בכל ענין ואפון שרק עלתה בידו, ועל כלם טוב ומיטיב והצנע לכת". המגיד הירושלמי רבי בן ציון ידלר ספר פעם, כי בגלותו ראה פעם את רבי זלמן עומד בבית הפרוץ כשהוא עומד על מעלות המקנה ומשתתה בירידתו. אמר לו הגלד: "אם אינך יכול להנכס אל המים מרב חסם, לכל הפחות עליך לפנות את הדרך לאחרים". קבל רבי

מנהגו הרגיל. כל זאת עשה מתוך הענוה המפלאה שהיתה בו, ומתוך רצון לברח מכל וכוח והתנצחות לשמה. (הכהן הגדול מאחיו)

מגדולי הדרשנים בדורו היה רבי שלום שבדרון, בנוסף לגאונותו הגדולה בתורה וצדקותו הרבה, אולם למרות כל זאת לא גבה לבו והוא נותר בענוותנותו. יכול היה לסים דרשה שהלהיבה אלפים, אך לא הצליח להביא מדוע אחרי הדרשה הולכים אחריו ומכבדים אותו. "מדוע הולכים אחרי?" תמה, "שילכו מכאן, שיעזבו אותי". במודעה שהיתה מתפרסמת מדי שנה מטעם בית הכנסת הגדול "זכרון משה" שבירושלים, בו הודיעו על דרשותיו בכל לילות השבת בתקופת החורף, היה מקפיד שיכתירוהו בתאר הרב בלבד, ושהמודעה תהיה קטנה ולא בולטת. בשנת תשכ"ד פרסמה מודעה בעתון 'הקול', ושם הכתיר בתארי כבוד. המודעה הגיעה אליו בדרך לא דרך, ובשעת הדרשה החל לפרט את התארים ועשה מהם חוכא ואטלולא. לבסוף קרא בועם: "כיצד כותבים עלי תארים כאלו? אם הדבר ישנה - אפסיק לדבר במקום זה". גם בזקנותו, כשהוסיפו לשמו את התארים 'הגאון הצדיק', הכאיב לו הדבר מאד. על התאר גאון עוד הסכים למחל בלידת בן, אבל על התאר צדיק מאן לסתח ולהתפייס. (קול חוצב)

בעת הלוינו של הרב מטשביץ, רבי דב בריש וידנפלד, שהיה ידוע בגאונותו האדירה שאין שני לה, ויחד עם זאת היה ענוותן ושפיל ברה באופן נפלא, הלך רבי שלמה זלמן אוזרבה אחר משתו, ובדרכו נפגש עם ה"בית ישוראל" מגור. אמר רבי שלמה זלמן לרבי בלשון הפושטה בסוטה: "משפמת רבי - בטלה ענוה", כשפנתו למנוח הרב מטשביץ. לאחר שנפרדו, המשיך הרבי את דברי הגמרא שם ואמר למקורביו: "לא תתני ענוה, דאפא רבי שלמה זלמן", שכן מדת ענוותנותו של רבי שלמה זלמן היתה אף היא להפליא ורבות מספר על מדה טובה זו שהיתה בו. (במחיצתם)

בדמותו של רבי אלחנן וסרמן התגלמו דברי חז"ל 'בכל מקום שאתה מוצא גדלותו, שם אתה מוצא ענוותנותו', וככל שהוסיף ימים והגדיל תורה וצדקה, הלכה רוחו ונעשיתה נמוכה יותר, השפיל ברה והשים את עצמו פאסקפה הנדרסת. בימי חדש אלול, כשהמשיגים נשא דרשה נלהבת בתיכיל הישיבה וקרא לתשובה ועזיבת החטא, עמד רבי אלחנן כשהוא נשען על אדן החלון, מתוך התפחות נסערת בדמעות שלישי, עד שהחלון הסמוך נרטב בדמעותיו. בימים הנוראים התחנן בפני תלמידיו שלא יעלוהו לתורה, מפני שחשש להתבלט והעדיף שלא יבקרו בשמים את פנקסו וישקלו את מעשיו בפלס. בכל ימות השנה, היה מאריך בתפלת שמונה עשרה, ולא הניח לתלמידיו לחלק לו כבוד, אלא דרש במפגיע משליח הצבור שלא להמתין לו בחזרת התפלה. פעם הגיע בחור חדש אל הישיבה, ומחסר ידיעה המתין לו עד שסיים את תפלתו. לאחר מכן פנה רבי אלחנן אל התלמיד, ושאלו מתוך התמרמרות: "יכי רוצה אתה לסלק אותי מן הישיבה?" פעם הזדמן אחד מחשובי הרבנים לעירו של רבי אלחנן, ונשא דברים בבית המדרש הגדול בנוכחות רבי אלחנן ובהשתתפות רבים מתושבי העיר. רבי אלחנן סרב לעלות לשבת בכתל המזרח, ונותר לעמוד עם פשוטי העם מאחורי הבימה. באמצע הנאום, פתח הרב ואמר: "יהודי ברנוביץ, האם יודעים אתם מי שרבי בתוכם? האם מכירים אתם את רבי אלחנן וידעיים מה הוא?" רגע פמימרא, ורבי אלחנן נשא את רגליו, ולהשתתפות מוזת כל הקהל נמלט מבית המדרש החוצה, כאדם הבורח מפני הדלקה. (אור אלחנן)

ספר רבי מרדכי חיים מסלונים, כי פעם אמר רבי אברהם מסלונים בעל

זלמן את דבריו ואמר בפשטות: "צדקת", אולם כשהילך ספר את הדבר לאביו, גער בו על שהעז פניו לומר כך לרבי זלמן, ומיד רץ הילך אליו לפייסו. הביט בו רבי זלמן בפליאה ואמר: "אדרבה, אני צריך לפייס אותך, כי הרי אמרת דבר נכון". במסעו של רבי משה בלוי לגולה, כשהגיע לעיר בריסק ופגש את המורה צדק שבה, רבי שמחה זיסל ריגר, כתב עליו אחר כך בזכרונותיו: "היה בעל אפי מיוחד. תמימותו, פשטותו וענוותנותו, הזכירו לי את רבי זלמן בהר"ן ואת רבי חיים". (אורח דוד)

ענוותן ונחבא אל הפלים היה החזן אי"ש במשך רב ימיו. עשרות שנים הסתתר בבית המדרש בכיורן ואחר כך בוילנא, מבלי שיעמדו על גדלתו העצומה בתורה. גם כשהדפיס את ספריו, לא כתב בו את שמו והם יצאו בעלים שם. עולם התורה למד בספרים שלו, שהפכו גלים בין הלומדים, אולם אף אחד לא ידע מיהו המחבר. גם לאחר שעלה החזן אי"ש לארץ ישראל, עדין לא נודע שמו, עד שהגיע מכתבו של רבי חיים עוזר גרודז'ניסקי ארצה, ושם ספר כי ארי עלה מבלב ומעטה אין לשלח אליו שאלות, שכן כבר יש את מי לשאל בארץ ישראל. אז נחשף החזן אי"ש ושמו נודע בשערים. פעם, עמד לפני הדפסת אחד מספריו וכששאלו אחד מוקורביו כמה עתקים בכנתו להוציא, השיב כי מתפנן הוא להדפיס כמאה עתקים בלבד. תמה הלה על כך, והחזן אי"ש הסביר: "לאמתו של דבר, לא הייתי מדפיס ספרים בשביל אחרים. אני מדפיס את הספרים לעצמי, מפני שקשה לי לקרוא את כתבי היד שלי, וכדי להקל עלי ללמד בחדושים שלי, מדפיס אני אותם". שאל המקורב: "אם כך, הרי די להדפיס רק ספר אחד?" והחזן אי"ש השיב בענוותנות: "כיון שאני כבר מדפיס לעצמי, מן הדין הוא שלא אמנע טובה מאחרים שרוצים גם הם לעזוב בספרי". (במחיצתם)

לאחר ששמו של רבי נפתלי צבי מרופשיץ התפרסם ורבים השכימו לפתחו, הגיע אליו חבר נעוריו ושאלו: "אמר נא לי. הרי שנינו למדנו יחד והיינו באותה דרגה, כיצד אפוא קרה שאתה הפכת לצדיק בעל מופת, ואני לא הגעתי למדרגה זו?" הראה לו הרבי פוסית קטנה של יין שרף, ואמר לו בבת שחוק: "זה ההבדל הקטן בינינו". תמה הלה לשמע התשובה, והרבי באר: "אתה קם בבקר השפם ללמוד בהתמדה ולומד עד אור היום, אחר כך הולך אתה לעמוד לפני הבורא בתפלה, והנה מתפלל בכנה מרבה. לאחר כל העבודה הזו, כשאתה מבקש לשתות מעט יין שרף כדי לחמום את עצמותיך, אתה חש בלבך כי הדבר מגיע לך באמת ובתמים, שהרי עשית כאן עבודת קדש נפלאה. אולם אני, כשאני בא לשתות את פוסית המשקה, יודע אני שאני ראוי לכה, כי אני נזכר במעשה אבותי ורב קדושתם וצדקתם, וכמה אני גופל מהם בפזיזות, וכל עבודתי נחשבת כאין וכאפס כנגד עבודתם הישרה והתמימה. או אז נגרמת לי חלישות הדעת ושפלות, והשפלות עוזרת לקבלת התפלה, ומסכה זו תפלותי מתקבלות בשמים..." (אהל נפתלי)

רבי אהרן כהן, ראש ישיבת חברון, שהיה בשבת אחת בבית ההארחה 'גושל'. אחד מתלמידי הישיבה שהיה גם הוא שם עם אמו שהחלימה ממחלה קשה, ולאחר הסעודה התכבד ראש הישיבה בזמון. כשהגיע בברכת הטוב והמטיב לתבות 'אל יחסרנו', לא המשיך באמירת 'הרחמן', כמנהג הגר"א מוילנא. הדבר הפליא מאד את אמו של התלמיד, והיא לא הצליחה להבין כיצד ראש הישיבה מדגל על חלק פה חשוב מברכת המזון, ובתמימה גדולה פנתה אליו לשאל על כך. נסה ראש הישיבה להסביר לה בספר פנים יפות, כי כך היה מנהגו של הגר"א, וללא ספק היה ברסמקא גדול מספיק כדי שיכלו לסקנה עליו בלב שקט, אולם כשראה שעדין לא נחה רוחה, התישב שוב על מקומו והמשיך את כל סדר אמירת הרחמן המובא בסדורים בסוף ברכת המזון, עד גמירא, כנגד

ויכוח

זה שבת טיש!
 כרכי שבת טיש המפוארים,
 עשירים ומלאים בתוכן איכותי,
 שמרומם את שולחן השבת,
שבת טיש - המתנה
המפוארת הראויה לכבוד
בה את יקירכם בפורים!

דפוס רמת השרון / שבת וחוותיות

מחיר מיוחד
 למזמינים בכמות
 מתאים למלמדים, מורים/ת
 וועדי עובדים

עקב הביקוש הרב
 הודפסו מהדורות
 נוספות מכרז א'
 1-ב

להשיג בכל חנויות הספרים המובחרות
 לפרטים והזמנות מרוכזות במחיר מיוחד: 02-5806777 • דוא"ל: 5806777@gmail.com

"יסוד העבודה" על עצמו: "הסבה שמונו אותי להיות מנהיג החברה ולהנהיג עדה בישראל, היא לא מפני שאני עדיף וחשוב מחברי, אלא שאני בעל לב שבור ונכנע לקב"ה, והרי נאמר 'לא בזה ולא שקץ ענות עני ולא הסתיר פניו מפניו', ורק בשביל זה מחבבים אותי". (מזקנים אתבונן)

רבי חיים חזקיהו קדיני מחברונו, שהתפרסם בספרו הגדול "שדי חמד" שהתקבל בכל עולם התורה, כותב בראש ספרו זה ברב ענוה: "שום אדם לא יסמוך להלכה ולמעשה על מה שכתבתי בספרי, כי אני לא באתי לפסק דין ולהכריע בדבר שישבו מחלוקת, רק העתקתי מה שמצאתי באיזה ספרים, לזכות את מי שאין בידו ספרים". כשהיה נכנס לבית הפניסות, היה משתדל להגיע בשעה שהצבור עומד על רגליו, כדי שלא יקומו לכבודו. בלכתו בעיר, היה עוקף את הרחובות שבהן חנייתו, כדי שלא יקומו האפנים לכבודו. מעשה בסנדלר אחד שקם לכבודו, והרב אמר לו: "הרי הלכה פסוקה היא, שפועל שכיר אסור לו להפסיק את עבודתו בכדי לדרוש בשלום העוברים והשבים, ואתה הרי הנך שכיר יום לבני ביתך. מבקש אני אפוא ממה, שלא להתבטל מפלאכתך ולא לעמוד לכבודי". (אורות מזרח)

רבי מנחם מנדל מליובאוויטש, בעל ה"צמח צדק", יצא פעם למסע בכמה ערים גדולות בעניני הפקל, ונחל שם פבד גדול כאשר אלפים צבאו על בית האכסניה שלו. אחד מבניו שהתלוה עמו, פתב משם מקתב לאפיו שנותרה בבית, ובין השאר הזכיר שהוא נהנה מאד מהפבד הגדול שאבא נוהל פאן. כשתור הרבי לביתו, מצא את המקתב של בנו, וכשעין בו התרעם מאד ונאף בבנו על-כף. תמהה הרבנית ואמרה: "מה הרעש הגדול הלה, מה פשעו ומה חטאתו?" השיב הרבי בכאב: "דמי נשפך פמים מהפבד הרב שחלקו לי, והוא פתב שהוא נהנה מזה!?" (סיפורי חסידים)

ממלכה

מעשה בבחור עולי-ימים ודל-גאה, שהיה דוחה כל הצעת שדוך שהיו מציעים לו, בטענה שאין ההצעה מתאימה לו לפי ערכו הרם. ראה אביו את צרתו הגדולה, ופנה אל רב העיר כדי שישוחח עם בנו וילמדו פרק בהלכות ענוה. נועד הרב עם העלם, הכביר עליו מלים אודות שבח הענוה ונגות הגאווה, והלה סבר וקבל. הדבר הגיע לאזניו של שדכן העיר הממלכה, והוא מהר להמתין לבחור בסמוך לביתו של הרב, וביציאתו הציע לו את אחת ההצעות שכתב הציע לו זה מכבר, שכן עתה הפך כבר לענותו ושפל-ברך, ובודאי תמצא ההצעה חן בעיניו. אוכלם, כששמע הבחור הפתי את ההצעה, פקח זוג עיניו תמהות ושאל את השדכן: "הכי צד לא תבוש להציע לי הצעה פה פחותה? והלא דברים קל-זחמר, ומה בעבר כאשר עדין הייתי רק גאון וצדיק, איש האשכולות המכתר בכל מדה נכונה, והשדוך לא היה מתאים לי. עכשו שאני בנוסף לכל המעלות, גם ענו ושפל-רוח, על-אחת במה וכמה שההצעה פחותה לאיש בערבי..."

נוהג היה רבי מנחם מנדל מויטפסק לחתם בשולי אגרותיו: "השפל באמת". החל מאן-דהו לחקותו, וכשראה זאת פקח אחד, אמר לו: "יודע אתה מה ההבדל בינך לבין הצדיק? הוא שפל באמת, ואלו אתה באמת שפל..."

אחד מתלמידי החת"ם סופר, היה בעל ענוה מזיפת, אך לאמתו של דבר היה בסתר לבו בעל גאווה גדול, ועל-פניו העטה ארשת צדקנית וחסודה. אמר לו רבו: "אל תחזיק את עצמך בה קטן, שכן אינך בה גדול בשביל להחזיק את עצמך בה קטן..."